

0 2 2 4

A Magyar Hírlap hétvégi melléklete
2018. február 24.
Szerkesztette: Petán Péter
Művészeti vezető: Salát Zalán Péter

S á t á n i

**Szolzsenyicin: Ivan Gyenyiszovics egy napja
(részlet)**

„Suhov meglepégedéssel hajtja nyugovóra a fejét.
A mai nap sikeresen végződött. Nem ültették szigorítottba, nem hajtották ki a brigádot a közszolgáltatási telep építéséhez,
délben feketén szerzett egy különadag kását, a brigadéros magas százalékot sajtolt ki, vidáman ment a falazás, a pengével nem bukott le a hippisnél, este is jutott neki valami Cezartól, és dohányt is vett.
Nem is betegedett meg, legyúrta a bajt.
Eltelt egy felhőtlen, majdnem boldog nap.
Büntetése így pergett le az első perctől az utolsóig, háromezer-hatszázötven ilyen nap.
És még három nap ráadás – a szökőévek miatt.”

„Van ember – van probléma!
Nincs ember – nincs probléma.”

Sztálin

Művész Páholy

„Ellenszegül a visszatartó parancsnak, és ekkor történik meg az erőszak. Az élete innentől meg van pecsételve”

Farkasvigyor

A több, mint kétszáz alkotást, többségében dokumentumfilmeket jegyző Zsigmond Dezsőnek mindjárt az első, Erdélyi Jánossal 1983-tól forgatott filmje csípte a hatalom szemét. Dobozban is maradt a mű, egészen a rendszerváltoztatásig. Új rendezése, A Sztálin fattya most került a mozikba, és megint csak egy diktatúra alatt zajló dráma játszódik le előttünk.

– Mivel ez a beszélgetés a kommunizmus áldozatainak emléknapja előtt egy nappal jelenik meg, kézenfekvő, hogy a diktatúrával való találkozásairól váltsunk szót egy olyan filmrendezővel, aki ezerkilencszázötvenhatban született Gyöngyösön. A szombathelyi főiskolán megismert társával, Erdélyi Jánossal forgatták le azt a bizonyos Ez zárkózott ügy című dokumentumfilmet.

– Igen, ezzel a filmmel törtünk be a szakmába. Arról szólt, hogy egy kis faluban, Gyöngyöshalászon, ahol édesapám élt, ezerkilencszáznyolcvankettőben leváltottak egy tanácselnököt, ám ebbe a falu lakossága nem akart belemenni. Akkor ott elkezdődött valami olyasmis, amit manapság civil kurázsinak nevezhetnénk. A falu fellázadt a döntés ellen, amiből egy lavinaszerű nagy politikai ügy lett. Az eseményeket mi a kameránkkal végigkövettük. Az volt a célunk, hogy olyan filmet lásson a néző, amelyben megjelenik mindkét oldal véleménye. De így „láthatatlan film” lett, ahogy egy korabeli újság címlapján is nevezték. A pártberek előbb menekültek a kamera láttán, még autóval is üldöztük őket, aztán ellenünk fordultak. A rendőri zaklatások miatt a forgatás egy részét is megyhatáron túl kellett megoldani. De így is

kitört a botrány, állítólag Németh Károly, aki akkoriban Kádár egyik első helyettese volt, személyesen akarta elégetni ezt a filmet. Aztán a gyöngyösi bányász művelődési központban rendeztek egy vetítést, ahol sokan voltak az apparátusból s a film végén mindjárt felhangzott a kórus: Dobozba! Dobozba!
– Akkor nekik ki volt adva, hogy a vetítés végén ezt kell kiabálni?
– Ki volt adva, de maguktól is kiabálták ezt, és ez rá is nyomta a bélyegét a film további sorsára. Később, valamelyik filmszemen maga Horn Gyula nézte meg, egy stílszerűen zárt körű vetítésen. Úgy gondolom, tanulni akart belőle, hogy hogyan kell a látszatdemokráciát működtetni, a vidéki emberekkel bánni, és ez talán jó tananyag is volt. Végül a rendszerváltozás után néhány évvel többször is leadták a televízióban. Így szembesülhetett

vele mindenki, hogyan (nem) működött akkoriban egy kis faluban a demokrácia. Engem személyesen megfenyegettek, hogy nem félttem-e édesanyámat, munkáját, életét. Fel is vettük ezt egy mikroporttal, de aztán annyira megijedt az autóban ülő hangmérnökünk, hogy azonnal törölte is az egészet. Ekkoriban újságíró-gyakornokok voltunk üzemi lapoknál, aztán a Balázs Béla Stúdió következett, ahol olyan kiválóságokkal találkozhattunk, mint Bódy Gábor vagy a Gulyás testvérek. A későbbiekben úgy alakult, hogy az egyéb munkáink mellett megint csak egy diktatúrával foglalkozó filmet forgattunk ezerkilencszáznyolcvankilencben. Ez pedig a Vérrel és kötéllel volt, a mosonmagyaróvári sortűzről s az azt követő megtorlásról szólt.

Farkasvgyor

„Itt, ebben a történetben tehát mindenkit megaláztak, megtiportak,

Folytatás az I. oldalról

– Ebből is egy elhallgatott történet lett.

– Valóban. Annak idején a rádió Vasárnapi Újság című műsorából hallottam róla először. Dudás Istvánt, a bűnösségét végig tagadó parancsnokot is elértük, de a legmegrázóbb vallomást attól a határőről kaptuk, aki a géppuskájával mindvégig lőtte a tömeget. Amikor megérkeztünk hozzá egy kis hevesi faluba, azt mondta, már vártam magukat.

– Arra hívatkozott ő is, hogy csak parancsot teljesített?

– Igen, és Dudás István is ezt mondta. Aztán egy kiskocsmában elkészült a felvétel a géppuskással. Annak ellenére, hogy azt mondta, neki nem volt lelkiismeret-furdalása, azért ez mégis egy megrázó vallomás lett. Azt gondolom, hogy ez a Jóisten előtti megjelenést megelőző gyónás volt. Egyébként nem sokkal a felvétel után meghalt. Többnyire mindkét oldalról megnyíltak az emberek, a film tulajdonképpen a torkokban évtizedekig benne ragadt sikoly lett. És ezzel még inkább beletaláltunk a diktatúra közepébe.

– A keceli katonatiszt esete sem kevésbé döbbenetes.

– A forradalmárokkal tartott ötvenhatban, de a végén már nem tudott elmenekülni, mert a határok mellett a környéket is lezárták. A tiszt, Somogyi Lajos a felesége és szülei döntésére a kacsától alá ásott gödörben élt hat esztendeig. Többször is úgy tuszkolták vissza, például amikor az őrlő fogfájás miatt elő akart jönni. A gyermeke sem tudhatta, hogy tőle pár méterre ott él az apja. A történetből aztán készült egy játékfilm Györgyi Annával és Eperjes Károllyal a főszerepben.

– Szurreális a kép, ahogy a pártállami vezetők és rendőrök között kamerával forgódtak.

– Sokat forgattunk gyűléseken, összejöveteleken, ahol többnyire úgy mosolyogtak ránk, mint farkas a bárányra. Közben pedig önkéntelenül megmutatták azt a hatalmi mechanizmust, ami akkoriban a diktatúrában működött.

– Időközben különváltak Erdélyi Jánossal.

– Elhurcolt, megalázott papokról, szerzetesekről, a hatvani vasutasok elleni megtorlásról és a hortobágyi kitelepítésekről is forgattam aztán. De mivel diktatúráról beszélgetünk, hát eszembe jut, ahogy még hatvani középiskolásként április negyedikén katonás sorokban meneteltünk a városi ünnepekre. És akkor egyszer csak szembejött velünk tollakkal feldíszített biciklivel, indián fejdíszben és ruhában Gecse Tomi, akiről több filmet is készítettünk aztán. Nos, ott a sorban menetelve ő volt számomra maga a szabadság a diktatúrával szemben.

– Térjünk át legutóbbi filmjére, A Sátán fattyára, ami megint csak a legkeményebb diktatúrát mutatja meg. A mű veleje, hogy az orosz katonák erőszakából születő gyermek miatt Kárpátalján az anya ellen fordul a falu. Vas megyei szülőfalumban, az ország túlsó szélén két ilyen erőszakból született gyermek is felnőhetett különösebb zaklatások, kiközösítés nélkül. Hogy lehetséges ez?

– Erdélyi János éppen mostanában forgatott Vasban az ilyen esetekről, döbbenetes, hogy ha külön is váltunk, a történeteink egybecsengenek, szinte egyszerre készült el a két film. Kárpátalját alaposan megörölték a történelem örökösei. Ez a metafora egy szárazmalomként megjelenik a filmben. Ahogy a malom őrlő a lisztet, ez a mechanika megvolt a faluban is, mert itt is megjelennek a főszereplő láttán azok a pillantások, amiket nem lehet igazán leírni, csak megmutatni. Ezek az emberek sokat szenvedtek a cseh, majd az orosz uralom alatt. Az asszonyok például magukat fogták be ezerkilencszáznegyvenötben az ekék elé, hogy vetni tudjanak. Nem lehet ebben a helyzetben tőlük azt várni, hogy úgy viselkedjenek, mint a szappanoperákban. A film főhőse, a tizenhét éves Tóth Eszter, akit Tarpai Viktória alakít kiválóan, át akarja adni a „málenkij robotra” elhurcolt apjának a táborba vitt ételt, és látni szeretné a vőlegényét is. Ellenszegül a vissza-

tartó parancsnak, és ekkor történik meg az erőszak. Az élete innentől meg van pecsételve. Mert a falu asszonyai még azt is suttozzák, hogy talán ő ajánlkozott fel. Sőt az apa, amikor hazamehet, szíjjal veri meg a lányát arra gondolva, hogy ezért engedték ki a szögesdrótok mögül. Inkább soha ne szabadulhatott volna, erre gondolt, ezt kívánta. És Tóth Eszternek nincs hová menekülnie, önmaga marad a szenvedésével, talán csak az anya próbálja megérteni. Itt, ebben a történetben tehát mindenkit megaláztak, megtiportak, idézőjelben mindenkit megerősakoltak, ezért viselkedhettek így. Ilyen esetben az ember döbbenetes módon önmaga ellen támadhat, itt rejlik Nagy Zoltán Mihály drámájának, szabadversének a legnagyobb mélysége.

– Lehet azt tudni, hogy ebben a történetben mennyi a fikció, és mennyi a valóság?

– Nagy Zoltán Mihály, aki ezt a női passiótörténetet megírta, több, Beregszász környéki kis faluban gyűjtötte össze azokat a valóságmorszákat, amelyeket megrázó drámává összerakott. Alkotott egy egységet abból a szenvedésből, amiben maga és környezete, egész Kárpátalja élt és létezett.

– Vajon mennyire élnek még ott ezek a történetek?

– A filmet decemberben, az Uránia Nemzeti Filmszínházban mutattuk be. Ehhez az Emberi Erőforrások Minisztériumának, a Miniszterelnökség Bethlen Alapjának és a Szerencsejáték Zrt.-nek a támogatása nagyon kellett. Már a budapesti bemutatóra is eljöttek Kárpátalján élő emberek, sokan végigsírták a vetítést. Aztán volt még két előadás a nyíregyházi Krúdy moziban. A forgatás ugyanis itt, a múzeumfaluban zajlott, a statiszták jó részét Szatmárban élő ismerősök, többnyire idős asszonyok és emberek. Igazi paraszti arcok, olyanok, akik ott, Kárpátalján is lehetnek. A legnagyobb vetítés aztán a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolán volt, Beregszászon, egy majdnem ezer fő befogadására alkalmas teremben, ami zsúfolásig megtelt. Amikor a végén kiszóltották a színészeket, előbb csend volt, aztán pedig kitört az orkányszerű taps. Az emberek felállva ünnepeltek hosszú percekig.

– Mennyiben volt hű a regényhez?

– Igyekeztünk hűek lenni az alapműhöz, de egy másik műfajba, a filmébe kellett áttranszformálni a kisregényt. És itt a filmes törvények működnek. Ez a mozi a kompromisszumok sorozata volt, de alapvető dolgokban azért nem engedünk. A legkiválóbb színészeket – Trill Zsolt, Szűcs Nelli, Kriszta Attila, Pregitzer Fruzsina és Györgyi Anna – hívtuk meg, akik többségében Kárpátalján születtek. Halász Gábor operatőr és Koncz Gabriella vágó is nagyon jó munkát végzett.

– Kétszázon felül van azon játék- és dokumentumfilmeknek a száma, amiket készített. Valahogy azonban ezek nem jutnak el a nagyközönséghez. Várhatóan ez lesz ennek a műnek a sorsa is, sajnos.

– A Magyar Művészeti Akadémia filmes tagozatában folyamatosan azon igyekeznénk, hogy a magyar filmgyártás ne csak egy-egy ilyen alkalommal, mint a málenkij robot évfordulója, hanem rendszeresen számba vegye a magyar történelem katalizmáit. Valahogy úgy, mint annak idején a Magyar Történelmi Film Alapítvány vagy a Duna Televízió működött. Mert igenis, „virágoznia kell minden virágnak”, de valahogy azt érezzük, hogy bár néhány virág tényleg kinyílt, ami nagyon jó, de néhány virág ebből a kertből ki van tiltva. Fontos lenne tehát, hogy készüljenek történelmi filmek, de legyen meg a lehetőség a forgalmazásukra is. A Sátán fattyát a későbbi televíziós bemutatón kívül szeretnénk az art mozikban is vetíteni, de eljuttatnánk minden olyan vetítőhelyre, művelődési házakba is, ahol igény van rá.

Pálffy Lajos

Művész Páholy rovatunk az MMA támogatásával készült

„A tiszt, Somogyi Lajos a fele

... idézőjelben mindenkit megerősakoltak, ezért viselkedhettek így”

Fotó: Varga Imre

... sége és szülei döntésére a kacsától alá ásott gödörben élt hat esztendeig”

Telefonista az első világháború idején
A szerző gyűjteményéből

Messzeszóló

Alexander Graham Bell 1876. február 14-én Salemben nyújtotta be, majd március 7-én kapta meg a 174.465-ös számon iktatott szabadalmát, amely egy eljárás illetve egy szerkezet volt „a beszéd és egyéb hangok grafikus átvitelére”. Ma már leginkább csak a technikatörténészek tudják, órákon múlt, hogy ma őt tekintjük a távbeszélő atyjának, ugyanis még ugyanazon a napon egy Elisha Gray nevű fizikus is szabadalmat kért ugyanilyen elvek alapján készített „messzeszólójára”.

A szabadalmi jogot hosszas és igen heves ütközet után a néhány órával korábbi beadás igazolásával végül Bell kapta meg. A távbeszélő kiötlésének történetéhez persze több sztori is tartozik. És ezek közül csak az egyik, hogy 2001-ben az Amerikai Egyesült Államok Kongresszusa határozatban közölte, hogy egy másik feltalálónak, az olasz származású amerikai Antonio Meuccinak (1808–1889) tulajdonítja a telefont, aki Bell laboratóriumában dolgozott.

A telefon tehát beszivárgott a mindennapokba, s elemi erővel szabta át az információáramlást. A modern államokban természetesen a hadsereg élelmes, jövőbe látó vezetői is fölfigyeltek rá, s igyekeztek a saját szolgálatukba állítani. Néhol több, máshol kevesebb sikerrel.

Például az Osztrák–Magyar Monarchia feje és a hadsereg főparancsnoka, I. Ferenc József annyira idegenkedett minden újtól, hogy vé-

gül csak hosszas rábeszélésre volt hajlandó beengedni az életébe a telefont. A meggyőzésben nagy szerepe volt annak, hogy belátta, ennek a masinának a csapatok irányításában óriási szerepe lesz.

Aztán akadtak prózaibb sztorik is, mint a hadvezetés.

Az ezernyolcszázad évek végének egyik legnagyobb üzleti sikersztorija Puskás Tivadar csodás találmánya, a telefonhírmondó volt. A székesfőváros közönsége óriási érdeklődéssel fogadta az új, korábban még nem látott elektromos hírforrást, így a szolgáltatást üzemeltető részvénytársaság rövid időn belül jelentős bevétellel tett szert.

Az előfizetői mutatók emelkedése ugyanakkor egyre nagyobb probléma elé állította a Telefonhírmondó Rt. vezetését. Jelesül arról volt szó, hogy a hangot továbbító kábel terhelhetősége egy idő után már nem volt növelhető, így újabb bronzhuzalok kihúzásra vált szükségessé. Ez pedig óhatatlanul számos problémához vezetett.

Ez okból például a budapesti belvárosi háztetők némelyike egykor igen csúfán mutatott – olyannyira, hogy a mai mobilcella-hálózat tornyai eltörpülnek mellette. A látvány természetesen számos tulajdonos és érintett lakó szemét zavarta, ám hosszú ideig senkinek nem jutott eszébe ellene fellépni. Végül egy negyedik – ma ötödik – kerületi házépítő elégelte meg a telepítési politikát, s a tető elcsúfításáért kártérítési pert indított a cég ellen.

A Magyar Királyi Curia nehéz helyzetbe került: egyrészt ebben az időben még nem létezett semmilyen egységes szabályozás arra nézve, hogy a tetők és padlások milyen célra vehetőek igénybe, illetve azokon mit és hogyan lehet elhelyezni, másrészt abban sem tudtak megegyezésre jutni a testület tagjai, hogy e szolgáltatás vajon – mai szóhasználattal élve – közösségnek vagy egyénnek minősül. Az Rt. ügyvédje természetesen az előbbi mellett tört lándzsát, míg a felperes jogi képviselője az utóbbit propanálta.

A bíróság hosszas vita után végül salamoni ítéletet hozott, amikor a rádió elődjének is tekinthető elektromos hírmondást a közösség érdekének minősülő tevékenységnek találta, hiszen az adásokat nem csak otthon, hanem számos vendéglőben is lehetett hallgatni. Emellett arra kötelezte a vállalatot, hogy vagy tegye kevésbé csúfá hálózatát, vagy fizessen egy egyszeri, a bíróság által megállapított összeget az őt beperlő tulajdonosoknak. A cég minderre egyeztetendő határidőt kapott. Az Rt. gazdasági szakemberei végül kettős megoldást választottak: az új hálózat kiépítését a per után már nem a tetők gerincén, hanem a padlásokon belül majd a föld alatti alagutakban végezték, ugyanakkor a régi kábeleket érintetlenül hagyták – kiszámolták ugyanis, hogy azok áttelepítése nagyságrenddel többbe került volna, mint a kártérítés összege.

Lázin Miklós András

Képirás (81.)

Válogatás Jókai Mór elbeszéléseiből

„A palmíraiak egész sáncaikig üldözték vissza ostromlóikat”

Kelet királynéja

(15/II.)

A hajítógépek kövei e mozgó tornyokra voltak leginkább irányozva. Némelyiket megtalálta a sujtó gránitdarab, s az széthasadozva dült fel a bennlevőkkel együtt, másikat meggyújtá a repülő szurokkoszorú, az olthatatlan görög tűz, s az ott égett el a seregek láttára. Végére egy közel jutott a falakhoz, vaslemezzel fedett oldalairól visszahullott a hajítódárda s a kénkőves kanóc, szorosan odaférkőzék a sáncok mellé, s akkor egyszerre csörömpölve zuhant le a felvonóhíd, a bástya ormaiba kapaszkodva vasfogóival. A legelső tíz-húsz férfi, ki e hídra felugrott, egy perc alatt halva esett le az árokba, keresztül-kasul löve a mindenünnen oda irányzott nyilaktól, s az utánuk jövők egy pillanatra megdöbbenve álltak meg a keresztülláthatatlan nyílzápor előtt.

– Előre rómaiak! – kiálta ekkor a tribun, elkapva a vexillifér kezéből a római sást, s áthajítva azt az ellenség középebe. Elvakult dühvel rohantak erre a rómaiak a hídon keresztül, zászlójukat visszavivandók. Pajzsát szemé elé tartá a katona, hogy ne lássa a halált; s míg tíz aláhullt a hídról, egy végre a sáncig jutott, s míg az oroszláni vitészséggel küzdött, másik tíz jött utána és ismét tíz, és végre száz, a torony egy fedett lépcsőt képzett, melyen keresztül folyvást újabb vitézek nyomultak előre, kényszerítve haladni az előttük levőket. A rómaiak már tért foglaltak a bástyán, mindig többet többet, már a vexillum vissza volt víva, s a csapatok előtt magasra emelve, már a palmírai hadsorokban megbomlott a csatarend, midőn egyszerre sebes futással látszék a rómaiak felé rohanni egy palmírai ifjú, pajzsát szeméi elé tartá, kezében fegyver helyett egy szikrázó csóva.

Ez Vaballath.

– Félre előlem rómaiak! – ordíta vakmerően az ifjú az ostromlókhoz érve, s megcsóválván maga körül a szikrát okádó kanócot, az pokoli körfényt alakíta körüle, melynek olthatlan sziporkái megolvasták az ércet, s keresztülégtek a csontig.

A rómaiak néhány percig megriadva e vakmerő támadó elől, ki nem emberi fegyverrel látszott ellenök harcolni, útát nyitottak neki, eltakarva arcaikat a gyilkoló szikrák elől, s e néhány perc elég volt Vaballathnak arra, hogy a bástyafalra ugorva, valamennyi harcoló fején keresztül biztos kézzel a torony középebe hajítsa a romboló görög tűzkanócot, s akkor kirántva kardját fölkiálthasson: »ide mellém palmíraiak!«

A toronyba esett kanóc mindent szikrája gyújtott, hasztalan oltották vízzel, tapodták el sarkakkal, takarták be verteikkel; vizen és vason keresztüléggett az, néhány pillanat alatt tűzlángban állt a torony, a bástyán rekedt kis csapatnak senki sem mehetett segélyére, távolból nézheték az ostromlók, mint olvad lassankint összebb-összebb, míg végre csak a sashordozó marad fenn, s midőn egyedül látja magát, a sassal együtt aláveti magát a mély árok hegyes palliszádjaira, kísérve a palmíraiak düh- és diadalordításaitól.

A város tulsó oldalán ezalatt sikerült az ostromlókknak az árkot betemetniök, a kévékből rakott gát mindig magasabbra nőtt, s az összekötött pajzsok mindig közelebb látszottak emelkedni, dacolva tűzzel és kövekkel, miket a falakról leszórtak, s mik ártalom nélkül gurultak alá az óriási tekenőn, melynek minden pikkelyét egy férfi kar által szorosan a másikkal kapcsolott pajzs képezte, s melyet sehol sem lehetett megbontani. Egy izmos férfi már harmadszor hajít egész gránithasábokat a megtörhetlen érclapra, a harmadik kísérlet után bősziült dühvel ugrik le maga a vastetőzetre, s lábival az ostromlók feje fölött tapodva, rettentő csapásokat oszt az alatta levők fejére; egy-két pajzs betörök vaspörölye zuhanásaitól, s az ember maga elbukik a betört pajzsok alatt, mint aki beszakadó jégtábla alá tűnt el, de önfeláldozása megbontá az érc pikkelyzetét, s a falakról égő nyilak özöne repült az ott támadt résre. A fölhalmozott nádkötegek egy pillanat alatt meggyulladtak az ostromlók lábai alatt, s egy óriási rézcsoda

kinyúló torkán keresztül a legmagasabb toronyból égő naftát s olvadt szurkot okádott a tűz közé. A pajzsok zavarodottan bomlanak szét, a föld maga ég a szétzavart sorok alatt, mindenki fut! s azon pillanatban, midőn fedetlenül maradnak az ostromlók, összebomolva, mint leforrázott hangyaboly, s visszahemzsegve a lángbaborult lejtőről, rettentő ropogás tölti el a levegőt, ezer meg ezer röppentyű lövell szét a toronyból, millió kék, zöld és veres csillagot rugva szét magából, miknek sziporkái pokoli tűzesővel hullanak a megrémült tömegek fejére.

A légiók hátrálnak mindenütt, emberfölötti erő küzd ellenök; de nem fordítanak hátat, arcot mutatva távoznak lépésről-lépésre; merész tekintettel fordulva a süvöltő tűzzápor elé, mely ijesztő ropogással tölti el az éjet.

Erre megnyílnak a kapuk, s vad ordítással rohan a hátráló tömegekre mindenünnen a palmírai lovasság, a csörömpölő kaszás-szekerek; a légiók szembeállnak az üldözőkkel, a vad csatalárma, fegyverzörej és tűzropogás között hallatszik a tibicenek meg nem szakadó harci zenéje, s a palmírai falakról áttörnek néha a felharsogó ének szavai: »Róma nem lesz úr e földön!« Az éjszakai égés fehérijében úgy állanak e visszavonulásukban is szabályos dandárok körülrajongva ama dühöngő csapatoktól, mintha egy kitörő vulkán tüze alatt küdenének mesés óskori herosok, alvilági démonok rajával.

Amott egy nyugodt, félelmet nem ismerő férfi, mindenütt bátorítva; itt egy fehér asszony, vadul víva a hátráló csapatokkal. Amaz Aurelián, ez Zenóbia.

A palmíraiak egész sáncaikig üldözték vissza ostromlóikat. Aurelián átlátta, hogy ostrommal be nem veheti a várost, és mégis felfogadta, hogy el kell azt foglalni. S amit egy római komolyan akart, az sohasem volt lehetetlen.

Folytatjuk